№ 21 ՇԱԲԱԹ 7 ՅՈՒՆԻՍԻ 1875 № 1

ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Լ Ր Ա Գ Ի Ր

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՄԷՆ 10 ՄԻՋԱԿԻ ՏԱՌԵՐԻ ԳԻՆԸ Է 1 ԿՈՊԷԿ:
Յայտարարութիւններ ընդունվում են հայերէն եւ օտար լեզուներով.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԷՆ ՇԱԲԱԹ ՕՐ ՄԻ ԹԵՐԹ. ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԻՆՆ Է 7 Ռ.
Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի «Въ редак. газеты Пчела Арменіи»

ՈՒԹԵՒՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻՖԼԻՍ 7 ԻՆ ՅՈՒՆԻՍԻ

Քննութիւնները Ներսիսեան դպրոցում թէրի մնացին. Դպրոցի վարչութիւնը դադարեցրեց քննութիւնները, որովհետև դպրոցի ներքին խառնակ վիճակը ստիպեց նրան այդպէս վարվելու: Ամէն դպրոցի յառաջադիմութեան գլխաւոր պայմաններից մէկն է նորա ներքին անվրդով դրութիւնը: Եթէ դպրոցը ի ներքուստ խաղաղութիւն չէ վայելում, վարչութեան ամէն ճիգերը, նրան արդիւնաւոր անելու, ըստ մեծի մասին զուր կանցնին. Դպրոցի վարչութիւնը պիտի լինի մարդասէր և բարի, պիտի աշխատի հոգալ դպրոցի ուսանողաց ամէն պիտոյքը, ըստ կարեաց, բայց միևնոյն ժամանակ պիտի լինի խիստ ներքին կարգապահութեան մասին. որովհետև նա ունի գործ մանուկների հետ, որոնք չունին ճիշդ գաղափար ազատութեան վրայ, որոնք դեռ չեն հասկանում, որ մարդուս ազատութեան սահմանը այնտեղ է, ուր նա վնասում է ուրիշի շահերին: Դեռ նրանց կառավարողը ոչ թէ միտքն է, այլ կրից աղբիւր եղող սիրտը: Ամէն անկարգութիւն և երկպառակութիւն ուսուցչաց կամ հոգաբարձուաց մէջ անշուշտ ազդում են դպրոցի ներքին վիճակի վրայ, ուստի և յանցաւոր են դպրոցի վարչութեան այն անդամները, որոնք անզգուշութեամբ կամ կրքից դրդած վրդովում են նորա ներքին խաղաղութիւնը: Դժբաղդաբար մեր ուսումնարաններում հէնց այս պակասութիւնը տիրապետում է դրեթէ ամենուրեք, նորա վարչութիւնը կազմող անձանց ազնուութեան կամ անզուսպ կրից պատճառով: Այսպիսի անձինք իրանց շահի կամ կրքի համար պատրաստ են ամէն բան անելու. նոցա ի՞նչ հոգն է, որ դպրոցը տակնուվրայ է լինում. ի՞նչ են հոգում որ նորա մէջ եղող մանուկները վնասվում են. նոցանը այն է միայն, որ իրանց կիրքը առաջ տանեն, իրանց չարութիւնը յաղթեցնեն, թող ով ուզում է զոհվի:

Այդ այն դրութեան մէջ է այսօր Ներսիսեան դպրոցը: Ինչպէս տեսնում ենք կատարված խորութիւններից և իմանում մեզ հասած անախորժ լուրերից,—դպրոցի վիճակը շատ վրդոված է և սորա սկզբնապատճառը մենք համարում ենք նորա վարչութիւնը կազմող անձանց ոմանց անխոհեմութիւնը, կիրքը և ինտրիգաները. որոնք դպրոցը հասցրին այն վիճակին, որ տեղական հոգևոր իշխանութիւնը ստիպվել է դադարեցնելու քննութիւնքն և արձակելու աշակերտաց: Բայց արձակվելուն աշակերտները չեն, այլ նոքա, որոնք նրանց այդ վիճակին հասցրել են: Մեղաւո՞ր են դպրոցներն ու տհաս աշակերտներն, որ ժողովրդի անտարբերութեան պատճառով մեր մէջ դպրոցների գործակատար դառնում է ամէն մարդ, որ հետամուտ է լինում. լինէր նա մի հոգևոր հիւանդ և մարմնապաշտ-կիրք անձն, թէ անկարգութեամբ իւր կեանքը անցկացրած և ոխերիմ սրբութիւն չը ճանաչող անձն և կամ անբարիշտ, ամէն չարութիւն և անխոհմութիւն յանձն առնող անձն:

Երբ ժողովրդի անտարբերութեամբ մի քանի կամ միամիտ և կամ իրանց նման անձանց օգնութեամբ այսպիսի անարժան անձինք ընտրվում են հոգաբարձու դպրոցների. պարզ բան է, որ վերջինների վիճակը միշտ ենթարկված պիտի լինի վրդովման և երկպառակութեան:

Եւ այսպիսի անարժան մարդիկ յանուն ազգի, առանց պատասխանատուութեան, գործում են, ինչ կամենում են: Սոքա ցեց են ժողովրդեան, մանաւանդ նորա խեղճ և աղքատ մասին, որոյ որդիք առաւելապէս ուսանում են մեր դպրոցներում: Մենք այսքան փորձերից յետ բողոքում ենք այս վիճակի դէմ: Եթէ ժողովուրդը իւր անտարբերութեամբ թողնելով ընտրութիւնը իւր աննշան մասին հանդէս է բերում անարժան անձինք և նոցա գործունէութեան հաշիւը պահանջելու իրաւունք և կարողութիւն չունի, և եթէ տեղական հոգևոր իշխանութիւնը անզօր է ժողովրդեան այսպիսի անխիղճ ներկայացուցիչների դէմ—թող այն ժամանակ Բարձրագոյն Հոգևոր իշխանութիւնը, իբրև հաստատող իշխանութիւն, հաշիւ տեսնէ և անարժաններուն արձակելով կամ նոցա տեղ կարգէ կանդիդատներուն և կամ նորերին ընտրել տայ. և ժողովուրդը բացի շնորհակալութիւնից, ոչինչ չի ունենալ նրան ասելու: Իսկ դպրոցներն ոչ միայն ոչինչ չեն կորցնիլ այդպիսի անխիղճների իշխանութիւնից ազատվելով, այլ և մեծ օգուտ և շահ կունենան—խաղաղ ընթացք ստանալով, և կանոնաւորապէս զարգանալով:

Մենք ոչ միայն հրաւիրում ենք Բարձրագոյն Հոգևոր իշխանութեան ուշադրութիւնն այս առարկայի վրայ, այլ և պահանջում ենք, որ նա իբրև գլխաւոր հոգատար մեր դպրոցների և իբրև ժողովրդեան և եկեղեցւոյ շահերի պաշտպանի պարտքը կրող անշուշտ հոգայ այս մասին: Չերևէք է որքան մեր խեղճ դպրոցները հողի և խիղճ վաճառող անպատկառ, ինտրիգան և շահամոլ անձանց ձեռքերում տրորվում են և մեծամեծ գումարներ անշահ կորչում:

Եթէ մեր հոգաբարձուները ամենուրեք այսպէս առանց կոնտրոլի և պատասխանատուութեան պիտի գործեն—մեր դպրոցները երբէք լոյս օրեր տեսնելու չեն. վասն զի եթէ մի քանի տարի արժանաւոր անձինք պատահում են և կանոնաւորում դպրոցը, միւս ընտրութեան ժամանակ ժողովրդի անտարբերութեամբ և ինտրիգաների յաջողութեամբ այնպիսիք են հանդէս դուրս գալիս, որ ամէն բան քարուքանդ անում: Այսպէս դպրոցները միշտ խախուտ վիճակի մէջ պիտի մնան:

Դպրոցները կառավարող անձինք ժողովրդից են ընտրած, թէ հոգևոր իշխանութիւնից միևնոյն է, ամենքն էլ պէտք է ենթարկվին կոնտրոլի և պատասխանատու լինին իրանց գործողութեանց համար: Թող մի քանիսը իրանց անխղճութեան համար արտաքսվին, խայտառակվին, որ օրինակ լինին ապագային: Այսօր Ներսիսեան դպրոցում տեղի ունեցած տղայական անկարգութեանց համար անշուշտ պիտի արձակվին մի քանի մանուկներ, նոքա պիտի զոհվին իրանց յիմարութեան, բայց աւելի արժանի են խայտառակութեան նոքա, որոնք նոցա յիմարութեան առիթ են եղած և եթէ այսպիսիք գոնէ բարոյապէս պատժվին հասարակութեան առաջ. անշուշտ աւելի արդարը այս կը լինի: Այս էլ Բարձրագոյն Հոգևոր իշխանութեան գործն է, եթէ արդարադատ է:

[illegible]

ԱԶԳԱՅԻՆ

Երուսաղէմի Սիօն ամսագիրն իւր 9. թուի մէջ Հունգարիոյ Պէշտ քաղաքից մի Հայ տիկնոջ ուխտաւորութեան գալը ծանուցանելու առթիւ հետևեալ խորհրդածութիւնն է անում:

«Յիշեալ Հայազգի Տիկինը մաքուր Հայերէն կը խօսի և սրտաշարժ տեղեկութիւններ կը պատմէ մեր Հունգարացի ազգայիններու վրայ. այնպիսի տեղեկութիւններ, որոնք մխիթարական են և տրտմական: Մխիթարական են, որովհետև Հայութիւնը տակաւին կը պահպանուի յիշեալ երկրին մէջ. տրտմական՝ որովհետև բնաւ տեղեկութիւն չունին մեր Կաթողիկոսական և Պատրիարքական Աթոռոց վրայ, մեր Ռուսաստանի, Տաճկաստանի, Պարսկաստանի և Հնդկաստանի ազգայնոց վրայ, մեր Ազգային վարչութեան վրայ, մեր ազգային դպրութեան և բարե... վրայ:

«Նախնի դարուց արհաւրալից դէպքերու պատճառաւ ազգային յարաբերութիւնք իսպառ դադրելով՝ երկու կողմն ալ անծանօթ մնացած են, ինչպէս Հունգարիոյ Հայք մեզ, նոյնպէս և մեք Հունգարիոյ Հայոց:

«Ներկայ դարս յարաբերութեան և հաղորդակցութեան դար է. երկրիս մի ծայրի բնակիչք միւս ծայրի հետ դիւրութեամբ կը հաղորդակցին, ժամանակ է որ մեք ևս թմրութենէ շարժինք, և գէթ մեր արևնակիցներուն հետ հաղորդակցութիւն ունենանք, իրարու ցաւ և ուրախութիւն հասկնանք, զիրար որոնենք և մեր ազգութեան ցրուած տարրերը սիրով շաղախենք, և միացնելով՝ Ազգային ամբողջութիւնը կազմենք»:

ՀԱՆԴԻՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ի նպաստ

ՍՈՎԱՏԱՆՋ ԱԶԳԱՅՆՈՑ ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ

Մասնաժողով Օգնութեան

—

Փոքր Ասիոյ վրայ ծանրացող այս չարաչուք աղէտը տակաւին կը շարունակէ իւր աւերումները, և գաւառներէն հասած վերջին տեղեկութիւնք տրտմալի են և զուժալից:

Սովեալ գաւառներէն ընդհանրապէս թշուառութեան տեսարան մը կընծայեն, սովու և արհաւրաց մէջէն օգնութեան հեծեծագին աղաղակներ կը լսուին դեռ և գիւղական հովիւներէն կը խուժեն: Այս գաւառներէն՝ Եօզկատ, դեռ ևս կը տոգնայի, համաճարակ հիւանդութիւնք և չքաւորութիւնը սաստիկ կը յաջոր-

ՖԷԼԻԵՏՕՆ

Հայ ֆէլիետոնիստի վիճակը. Առատ նիւթ սորա համար Հայերի մէջ. Հայ հասարակական գործակատարներ. Հոգաբարձուներ Ռուսաստանում և ազգային երեսփոխաններ Տաճկաստանում. Սոցա նախանձելի արտօնութիւնը.

—

Երեւակայական Հայ հասարակական գործարան. Սորա վարչութիւնը, կազմած ժողովրդից ընտրած անպատասխանատու անձինքներից. Գործարանի հալը—և նորա մէջ գործողների ախալը.

—

Ինչ պիտի լինէր, սիրելի ընթերցող, թէ տեղական և թէ գաւառական ֆէլիետոնիստի հալը, եթէ մեր կեանքը բոլորովին թափուր լինէր, զուրկ լինէր հասարակական գործակատար անձինքներից, որոնք նրանց միշտ և անհատնելի նիւթ են տալիս իրանց բազմատեսակ բազմագոյն գործերով. ինչ պիտի լինէր Հայ ֆէլիետոնիստի հալը, եթէ նա ստիպուած լինէր ապրելու կամ անապատում և կամ մի ամեն կողմանէ բարեկարգ ուրեմն և միակերպ աշխարհում. ինչի վրայ նա պիտի խօսէր — զզուելի են այդպիսի երկիրներն ու հասարակութիւնք ֆէլիետոնիստի համար. որովհետև մի տեղ գործող չը կայ, միւս տեղ ամենքը իրանց գործը ճանաչում են և գործում խղճի մտօք. այստեղ սով կը լինէր ֆէլիետոնիստի համար: Մի տեղ, որ չարութիւն չէ գործվում, մի տեղ, որ դատաձանութիւն չը կայ, մի տեղ՝ որ կիրքը եռ չէ գալիս, մի տեղ, որ անկարգութիւն չը կայ, երբ հասարակական գործակատար անձինք, պատասխանատու լինելով հասարակութեան և իրանց խղճի առաջ, ինտրիգաներ չեն սարքում, յանցանքներ չեն գործում ու գործել տալիս. ինչ խեր այդպիսի տեղերից խեղճ ֆէլիետոնիստին, որ իւր կերակուրը դըրանցումն է որոնում: Օրհնեալ լինին մեր հասարակական տեղերն՝ եկեղեցի, դպրոց, կլուբ, բանկ, գործարան և այլն, որոնք լի են առատ նիւթերով, գեղեցիկ և տեսակ պտուղներով — օրհնեալ լինին մեր գործակատար անձինք՝ եկեղեցական և աշխարհական, մանաւանդ հոգաբարձու և երեսփոխ. իսկ ոչ պակաս խմբագրապետ և դրագարանապետ, լի են անիրաւութեամբ, հարուստ դարանագործութեամբ. անսահման է նոցա չարութիւն, անհասանելի նոցա մեքենայութիւն, անսահ է նոցա լրբութիւն, անվերջ է նենգութիւն, ի վերջոյ կատարեալ յիմարութիւն է նոցա գործունէութիւնը: Այսպէս առատ հարուստ է մեր երկիրը հունձով. բայց մշակներ սակաւ են: Եւ առատ խնդրեց ազգը մշակներ և դուրս եկան 62 թուականից ամէն տեղ առատութեամբ հոգաբարձուներ մեր դպրոցների համար: Ամէն բան կարգի ու կանոնի դրին՝ սահմանադրութիւններ ու կանոնադրութիւններ գրուեցան, դպրոցներ բացվեցան ու բարեկարգուեցան, ամէն ինչ կառավարել եղաւ, միայն իրանք բատ մեծի անկարգ մնացին:

Երբ մարդ մտածում է, թէ այս վերջին 14 տարին ինչե՜ր չը գործվեցան Հայոց մէջ, սիրտը թնդում է, միտքը մոլորվում, երևակայութիւնը մարդու վառվում: Որքան եկեղեցական գումարներ երեսփոխանները կերան ու վերցրին, խեղճ Հայ եկեղեցիները շատ տեղ, շատ վիճակներում, աղքատացրին. դպրոցները անխնամ թողին. իսկ հոգաբարձուները ամէն տեղ հարստում և հիւսխում, արևելքում թէ արևմուտքում, թէ քաղաքներում և թէ գիւղերում և թէ մանաւանդ Թիֆլիզում՝ մէջ տեղում, նըման Աւարեոյ (Յուդան միշտ մէջն է) հանդէս դուրս եկան և մեր դպրոցներին՝ կլերականութիւնից ազատելով նոր ուղղութիւն տըւին, նոր կեանք ու գաղափարով կենդանացրին. մեռելութիւնից ի կենդանութիւն վերածնեցին:

Ի՞նչ է դպրոցի կենդանութիւնը՝ կեանքի համար մարդիկ պատրաստել:

Ի՞նչ է մեր կեանքը — անիրաւութիւն, խարդախութիւն, խաբէբայութիւն, ապերախտութիւն, անշնորհակալութիւն. — սոքա բոլորը կարեւոր և անհրաժեշտ պայմաններ են, որոնք պէտք է ոչ միայն ուսուցանել, այլ և գործով ցոյց տալ: Ցոյց տուին ամէն տեղ մեր հոգաբարձուներ և պայծառացրին մեր դպրոցներ:

Գիտես ընթերցող, ինչ է հոգաբարձու. ժողովրդեան մէջ սովորաբար հոգեբարձ են ասում — թէ և այդ սխալ է, որովհետև հոգեբարձը — հոգեհանն է, բայց խօսք դրսում է դուրս գալիս:

Ռուսաստանում ազգային հոգաբարձուք Տաճկաստանում ազգային երեսփոխաններ, վարչական խորհուրդների անդամներ—սոքա անմահական և ուրիշ ազգերի մէջ չեղող էակներ են: Սոքա ամենքն էլ իրաւունքներ շատ ունին իսկ պարտականութիւն և ոչ մի. սոցա միակ պարտականութիւնն է ընտրվել — ընտրուելուց — յետոյ ամէն բան, այնուհետև անպատասխանատու տէր են ազգին, կուզեն կը ծախեն, կուզեն ոչ. անպատասխանատու տէր են դպրոցին կուզեն կը քանդեն, կուզեն կը շինեն — այդ իրանց քէֆն է. ոչ ոք իրաւունք չունի բան ասելու: Այսպէս են մեր ամէն հասարակական գործակատարներ երեսփոխաններ և կառավարիչներ, խմբագիրներ և ուսումնականներ:

Խեղճ են մեր ամէն հասարակական տեղերը — առնենք մի Հայ հասարակական գործարան կայ և ունի իրան 8 կամ 10 կառավարիչներ ընտրած ժողովրդից. գիտէք ինչ կը լինի նորա հալը — թշուառութիւն — ապարդիւն կը մնայ միշտ: Մեր ժողովուրդը բարեմիտ է, նա եթէ իւր հասարակական տեղերի համար ընտրեց կառավարիչներ— որովհետև սոքա առհասարակ անվարձ են, թողում է իրանց ինչպէս կուզեն կառավարեն, ու իրանց շահը իրանք դնեն — և այդ շատ ուղիղ է. գործարանը խոս չէ, քոնը չէ հասարակաց է. չէ որ այն կառավարիչներն էլ, իբրև հասարակութեան անդամ նորա մէջ մասն և բաժին ունին, պիտի հաշվեն, էգուց էլ ես կը շահվիմ— առ է արդարը:

Եւ յիրաւի այդպէս էլ պէտք է լինի. չէ որ նոքա ռոճիկ չեն ստանում, չեն չեն ստանում, բա ինչ է նրանց վարձատրութիւնը: Գիտէք ներկայ դարս նիւթական է՝ դա իսկ մշակական է. աշխատանքը պէտք է վարձատրուի. առանց վարձի աշխատանք չի լինիլ: Կառավարչի աշխատանքի վարձն էլ պէտք է լինի իրաւունք առանց պատասխանատուութեան: Նա որ ընտրուեցաւ, տէր է գործարանի. ուրիշ ինչ է մնում նրան, եթէ ոչ ձեռնամուխ կամ կողմնակի կերպով մի օգուտ իրան հայթհայթելու մանաւանդ, որ այդպիսի օրինակները շատ հարկաւոր են, նոյն իսկ գործարանի մշակ աշակերտների համար էլ, որ նոքա էլ կեանքի մէջ ապագայում նոյնը գործեն, անիրաւութիւնն և խարդախութիւնը — կեանքի այս երկու գլխաւոր միջոցները—նրանց խորթ և սարսափելի չըթուին, չը խղճահարուին:

Այսպէս մեր հասարակական տեղերը անտէր չեն, այլ բազմատէր են. բայց գիտես, սիրելի ընթերցող, մի տուն ու կալուած թէ անտէր լինի և թէ բազմատէր — մի և նոյնն է նորա դրութիւնը, երկու վիճակումն էլ մէկ է. Երևակայեցէք մի մարդ բազմագլխանի: Մի գլուխը մտածում է այսպէս, միւսը այնպէս. ինչ պիտի անեն խեղճ ոտներն ու ձեռները:

դեն, գարնան եղանակին հետ բերքերը կուչանան, և ժողովուրդը ձեռնտուութեան կարօտ կը լինի, ինչպէս որ տեղւոյն ողորմաբաշխ մասնախումբն իւր ապրիլ 4 Թուական գրով կընդրէ։ Այս վիճակի Թեմերէն մասնաւորապէս Նէրէք, Արվզըն և Կիկի գիւղօրէից բնակիչք՝ արդէն աղքատիկ՝ այս աղէտին երեսէն բոլորովին կը չքանան գրեթէ, և հազարէն աւելի ազգայինք Թշուառութեան կը մատնուին։ Գագաթից ողորմաբաշխ մասնախումբէն՝ Թէև սովելոց կացութեան վերայ նորագոյն տեղեկութիւնք չեն հասած դեռ, սակայն մօտակայ Նալլը խան գիւղը իւր 150 տուն Հայ բնակիչներումն աղէտից ներքև կը հեծէ, և անցեալ տարուան վրայ՝ հացը Թէև դիւրագին՝ բայց հասարակութիւնը զայն առնալու համար ոչ դրամ ունի և ոչ առ.ո վաճառելու. և աստանդական կը Թափառի խոտաբուտ սնանելու համար, ինչպէս որ ապրիլ երեք Թուականաւ հասած հանրագիրը կը պատմէ։ Եւդոկիոյ մէջ օգնութեան մասնաժողովոյ կողմէ՝ ամենէն աւելի կարօտ 321 Հայ ընտանիք Թէև նպաստ ընդունած են, սակայն այս նպաստը հազիւ քանի մ՚ օր զանոնք կրցած է սփոփել, և վաղանցուկ բարւոքում մը յառաջ բերելէ ետև ժողովուրդը միևնոյն Թշուառութեան մէջ ինկած է, ինչպէս նաև նոյն վիճակի Թեմերէն, Զիլէ, որ աղքատութեամբ կը տառապի և օգնութիւն կը հայցէ։ Աւելի վշտալի և ողբալի կացութեան մէջ կը գտնուի Պիլէճիք իւր շրջակայ Ասարլըդ, Մուրատչայ, Զալգարա, Թիւրքմէն, Նոր գիւղ, և Կէօլ տաղ գիւղերովն. մանաւանդ վասնզի անխուսափելի դարձած է, եԹէ գԹութիւնը իւր փրկաւէտ ձեռքերը չը կարկառէ անոնց։ Օգնութեան մասնաժողովն աչօք տեսաւ այն կողմերու Թշուառութեան անձնաւորութիւնը քանի մը փախստեայ սովալլուկներու վրայ, որոնք Պօլիս եկեր էին օգնութիւն առնալու համար։ Գօնիայի մէջ տարապայման սղութիւն կը տիրէ, և սովն այն կողմը ևս, ինչպէս նաև Աֆիօն Գարահիսարի մէջ, տակաւ առ տակաւ ծանրանալով՝ սպառնալից կերպարան մը կառնու, և արդէն յուղարկուած օգնութիւնները բաւական չեն եղած աղէտը դարմանելու համար, Թէև Ագշեհիր իւր ընդունած նպաստով գոհ եղած կ՚երևի։ Կեսարիա իւր շրջակայներովը դեռ ևս փրկուած չէ այս աղէտէն, և կը տառապի իւր բազմաԹիւ սովեալներովն, որոց յուղարկուած նպաստն իրենց Թուոյն հետ բաղդատմամբ չատ աննչան է, ուստի և օգնութեան կը կարօտին, մանաւանդ Տէնտիլ, Կէմէրէկ և Ջամանլի Նահանգի գիւղերն, ուր ծայրայեղ խեղճութիւն և աղքատութիւն տիրած է։ Ամասիա մէկ կողմէ անձկութեամբ տառապած ատեն, միւս կողմէ քաղաքն ուռգող գետն յորդելով տուն, արտ և այգի կողողէ, կը քանդէ, և հարիւրաւոր ընտանիք մերկ վրայ կը նստին, իսկ շրջակայ գիւղօրէից մէջ՝ մասնաւորապէս Հաճի՞ գիւղ՝ ողորմելի վիճակ մ՚ ունի, 350 ընտանիքէն 50ը հազիւ կարող կը գտնուին իրենց ուխսպահիկն հայթայթել, իսկ մնացորդ 300 տունը սովաբեկ կը տառապին, և չատերը մահուան դէմ ապաստան կը փնտռեն կրօնափոխութեան մէջ, ինչպէս տեղւոյն Թաղ. խորհուրդը կը գրէ, և դէԹ մինչև նոր հնձոց ժամանակ չարունակ օգնութիւն կը խնդրէ։ Իսկ ասդին Նիկոմիդիոյ քանի մը շրջակայ գիւղերն ալ, որ են Ղուրտպէլէն և Ղընձըլար, փոքր առ փոքր կախին Ասիոյ աղէտից մասնակցիլ, և Օգնութեան մասնաժողովը կը չփոԹեն իրենց ողբաձայն աղաղակներով։

Այս է ահա սովեալ գաւառաց վիճակն, որ հարևանցի նկարագրուած է հոս, և որոյ մանրամասնութիւնը յոյժ է դառնագին։ Օգնութեան մասնաժողովն այս վիճակին մէջ ստիպուած է հանգամանաւորութիւնը չարունակել, և այս աղէտից ճգնաժամուն մէջ բարեսիրտ ազգայնոց օժանդակութեանը կապաստանի։ Մասնաժողովն որ արդէն 4379 Օսմ. ոսկեայ գումար մը յուղարկած էր, այս վերջի անգամ ևս հանգամանաւորութեան հաւաքածոյ արդիւնքովը հետզհետէ 680 լիրայի նպաստ յուղարկած և իւր ողորմաբաշխ մասնախումբերուն ձեռօք մատակարարած է կարօտելոց։

(Մասիս)

Լսում ենք, որ Ներսիսեան Դպրոցում հինգշաբԹի (մայիսի 29 ին) յոյժ ազդակի նիստ են ունեցել հոգաբարձուք աշակերտաց ողջական անկարգութեանց և զանգատների պատճառով։ Հոգաբարձուք ոչ մի վճիռ չեն կայացրել, այն ինչ աշակերտները սպասելիս են եղել նախասենեակում վճռի։ Նիստը վերջանալից յետ մի մշակապաշտ հոգաբարձու, սպառող և վրդովեալ աշակերտներին մատնացոյց է անում տեսչին ասելով՝ «նորանից կը լսէք ձեր դատաստանի վճիռը»։ Աշակերտները շրջապատում են տեսչին և պահանջում նորանից վճիռը։ Տեսուչը յայտնում է, Թէ վճիռը դեռ չէ կայացել. ուստի Թող դիմեն հոգաբարձուներին։ Նոքա չեն հաւատում. խեղճ տեսուչը և մի երկու հոգաբարձու մնում են շրջապատած վրդովեալ և յուզեալ աշակերտներով ամբողջ ժամեր՝ նոցա խաղաղացնելու համար։ Իսկ վերոյիշեալ բարեմիտ հոգաբարձուն իւր փիլիսոփայ ընկերով հեռու կանգնած զուարճանալիս է եղել, որ տեսչին և իւր պաշտօնակիցներին անել դրութեան մէջ ձգեց։

Պարոն Բօն-Ամին Բագուից մեզ հաղորդում է, որ մայիսի 22-ին Բագուայ Մարդասիրական Ընկերութիւնը կատարեց իւր գոյութեան շրջանի տասն և մէկ երրորդ տարեդարձը Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում, ուր կային և նոյն Ընկ. Հափսիմեան ուսումնարանի օրիորդները միաձև հագուստով ձեռներին բռնած վարդի փնջիկներ, որոնք մի առանձին ուրախութեան ժպիտ էին փայլեցնում քնքշիկ օրիորդների կարմրիկ այտերի վերայ։ Կային նոյնպէս տեղւոյս ծխական ուսումնարանի երգիչ ուսանողներից 25-ը, որոնք պատրաստուել էին այդ հանդիսի համար։ Երբ վերջացաւ պատարագը և սկսւեց գոհացողական մաղԹանքը, այդ ժամանակ երկսեռ ուսանողաց դասը արդէն կանգնած էր դէմ առ դէմ եկեղեցւոյ կենդրոնում։ Գոհացողական մաղԹանքից առաջ և յետոյ կարդացին այս հանդիսին յարմար ճառեր արժ. Խորէն քահանայ Միրզաբէգեանցը, մի օրիորդ Հափսիմեան ուսումնարանից և պ. Ա. Գրիգորեանցը։ Հանդէսն աւելի չքեղացրին երկսեռ ուսանողներն իրանց ներդաշնակ ազգային երգերով։

—

Նոյն պարոնը հաղորդում է, որ նոյն օրը (մայիսի 22-ին) Մարդասիրական ընկերութեան Հափսիմեան ուսումնարանում օրիորդաց ձեռագործները վաճառկուեցան և նորանցից ընկերութիւնն ստացաւ զուտ գումար 133 ռուբլի։

—

Ամսոյս 1-ին 7 ժ. կէսօրից յետ, Գիլիջանում Նոր-Բայազետից Թիֆ. ուղևորվելիս, վախճանել է Նոր Բայազետի պատուաւոր Քաղաքացի Բարսեղ աղա Արծրունին։ Հանգուցեալը մինչ երկար տարիներ Նոր Բայազետում ամեն հասարակական գործերի մէջ նշանաւոր դեր է խաղացել և ծառայութիւններ արել Թէ հասարակութեան և Թէ նոյն իսկ Սուրբ Էջմիածնի աԹոռին։ Նոյնպէս նպաստել է և լուսաւորութեան տարածման Նոր Բայազէտի Հայ հասարակութեան մէջ նորա ազգային դպրոցին բաւ կարողութեան խնամք տանելով։ Այսպիսի անձների կորուստը չատ զգալի է ամեն Հայ հասարակութեանց համար. մանաւանդ որ այդպիսի հասարակական գործակատար անձինք չատ փոքր են առ հասարակ մեր մէջ։ Անտարակոյս և Բարսեղ աղա Արծրունու կորուստը չատ զգալի կը լինի Նոր Բայազէտի Հայ հասարակութեան համար, որ մինչ անձինք կը պահէ նորա յիշատակը։

—

Մենք Մեղուի մէջ հաղորդել էինք մի լուր, Թէ մի քահանայ հոգաբարձու Ներսիսեան ուսումնարանի աշակերտներին դրդել է հարցաքննութիւն չտալու։ Այժմ հոգաբարձու Մուշեղ քահ. Տէր Գևոնդեանցը այդ լուրը իւր վերայ է առնում և մեզ սպառնում է ասելով, որ մեզ հետ ուրիշ ճանապարհով կխօսի։ Մենք չնորհակալ լինելով Տէր հօրից, որ ջանում է քաշել այդ վրդովիչ անձը մեզ ցոյց տալու, պատրաստ ենք հարկաւոր դէպքում յայտնելու լրի ծագումն և պատճառը և հաստատել փաստերով։

—

Մշակի հոգաբարձու խմբագիրը հայր Մուշեղի նամակի հետ միասին հրատարակել է և անհնազանդ աշակերտների վ ա յ ե լ ու չ նամակը տեսչի և վարժապետների մասին։ Շնորհաւորում ենք պ. Գ. Արծրունու և հայր Մուշեղի նոր դաշնակցութիւնը... Այս ևս մանկավարժական նշանաւոր երևոյթ է......

—

Մուշեղ քահ. Տէր Գևոնդեանցը յոյս ունի որ խմբագրութիւնս կըցուցանէ Թէ՝ արդեօք Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան անդամը կարող է կոմսիստորիայի քննութեանը ենԹարկուել։ Մենք պարտ ենք համարում պատասխանելու, որ իւրաքանչիւր հոգաբարձու՝ աշխարհական Թէ հոգևորական կարող է ենԹարկուել Թէ հասարակական և Թէ ամենատեսակ ատենական քննութեանց նայելով իւր գործած յանցանքին։ Ուսումնարանի կանոնադրութիւնը ոչքին պատասխանատուութիւնից ազատ չէ կարող կացուցանել։

Պատասխանատուութիւնից ազատ են միայն հոգեկէս հիւանդները...

ՆԵՐՔԻՆ

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԻՍՏԵՐԸ

Մայիսի 28-ին քաղաքային խորհուրդը նախընԹաց նիստի արձանագրութիւնը ընդունելուց յետոյ, քննեց պ. Լիզինովսկու զանգատը քաղաքային վարչութեան և գնահատող յանձնաժողովի անդամ իշխան խօջա—Մինասեանցի վերայ։ Պ. Լիզինովսկին յայտնում էր, որ գնահատող յանձնաժողովը գնահատել էր նորա տունը 12000 ռ. և գնահատական Թուղթը արդէն ստորագրելուց և վաւերացնելուց զկնի, իշխան խօջա—Մինասեանցը յետ է առել Թուղթը և մակագրել նորա վերայ, Թէ իւր ստորագրութիւնը դրոշմել է դորա վերայ սխալմամբ, ուրիշ տան Թուղթ կարծելով և Թէ պ. Լիզինովսկու տունը արժէ միայն 3000 ռուբլի։ Այդ պատճառով տունը գնահատել են երկրորդ անգամ և նշանակել 10000։ Այս վերջին գնահատութեան վերայ քաղաքային վարչութեան անդամներից պ. պ. Խանջեանցը և Փոնրոյեանցը մակագրել են, Թէ տունը արժէ միայն 5000 ռ.։

Այս հիման վերայ պ. Լիզինովսկին պահանջում էր փոխել վարչութեան մակագրութիւնը և դատի կոչել իշխան խօջա-Մինասեանցին։

Գնահատական Թղթից տեղեկացանք, որ յանձնաժողովի անդամ երկրաչափ պ. Բէլովը նշանակել էր վերոյիշեալ տան մէջ, որ բաղկացած է 11 սենեակից, 600 հազար աղիւս, 30 հազար կրամիտ, 50 քառակուսի սաժէն քար...

Այս առԹիւ պ. Սունդուկեանցը ասաց, որ հիմնելով նախընԹաց նիստի որոշման վերայ պ. Թամամշեանի զանգատի մասին, հարկաւոր է անվաւեր համարել վարչութեան երկու անդամների մակագրութիւնն, իբրև անկանոն։ Պաշտպանել վարչութեանը, որ ստուգէն գնահատութիւնը և եԹէ հաստատուի, որ արդարև յանձնաժողովի անդամները ի չարն են գործածել իւրեանց իրաւունքը արժողութիւնից բարձր գին նշանակելով տանը, դատի ենԹարկել նոցա։ Պարոնը աւելացրեց, որ գնահատողների վերայ անդադար զանգատներ են լսւում (*) Թէ նոքա բարձր գին են նշանակում, Թէ ի չարն են գործ դնում իւրեանց իրաւունքը և այլն. ուստի մի հնար կայ միայն դորա առաջն առնելու, այն է՝ մի քանիսին դատի ենԹարկել—տեսս Թէ նոքա կզգաստանան։

Խորհուրդը ընդունեց պ. Սունդուկեանցի առաջարկութիւնը և գլխեց գնահատող յանձնաժողովի հրահանգներին, որպէս զի փոԹել՞ նոր ընտրութիւններ անեն։

Հետևեալ նիստին (մայիսի 30-ին) դարձեալ հրահանգներն էին քննում, որ չը վերջացաւ այդ երեկոյ։ Միւս նիստը նշանակուած էր անցեալ երկուշաբԹի առաւօտ (ամսոյս 2-ին), բայց չը կայացաւ։

ՓՈՍՏԱՅԻ ԵՒ ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

—

Վիճակագրական տեղեկութիւններից այժմ յայտնի է, որ այն տէրութիւնը, ուր ամենից չատ լինում են նամակագրութիւններ և Թղթակցութիւններ փոստայի և հեռագրական միջնորդութեամբ, պէտք է համարուի աւելի լուսաւորեալը և իւր մէջ գրագէտ բնակիչների մեծ Թիւ ունեցող։ Փոստայի և հեռագրական յարաբերութիւններն ազգերի մէջ այժմ հասել է այն աստիճանին, որ աւելի և աւելի յիշեցնում է նոցանից նոցա շահերի ընդհանրութեան մասին, սիրով և խաղաղութեան ապրելու կարևորութեան մասին։ Ուրեմն այնտեղ, ուր ամենայն տեսակ միջոցներ և բարենը

(*) Պարոն Սունդուկեանցը չը բաւականացաւ միայն ակնարկութեամբ, միանգամայն անտեղի կերպով յիշեց մի այլ տանտիրոջ անունը, որի տունը չատ բարձր էր գնահատած։ Պ. Սարգսինեանցը աւելացրեց մի այլ տանտիրոջ անուն — երևի պ. Սունդուկեանցի անտեղի խօսքերը զօրացնելու համար։

Այսպէս էլ մեր հասարակական տեղերը բազմագլխանի են. երևակայեցէք, եԹէ գլուխներն էլ մեծ մասամբ գեհ լինեն, անօգուտ ու հասարակ ու էչը ցխեմէն հանիր։ Բայց զուր չէ ասում և առածն, Թէ մի խելք լաւ է. երկուսը աւելի լաւ. ուրեմն գլուխը լաւ է. իսկ երկուսը աւելի լաւ (ինչ արած որ գլուխ կայ մարդու, գլուխ կայ տաւարի)։ Եւ ահա այս է պատճառը, որ նոքա այսօր այդպէս յառաջադէմ են և բազմակողմանի ընԹացք ունին, որովհետև քանի կառավարիչ այնքան գլուխ ունի, ամեն մէկ գլուխ էլ առանձին խելք ունի, որն էլ բոլորովին անխելք է — այսպէս մեր հասարակական տեղերը մինչ կունենան խելօք ու անխելք ուղղութիւն, նիւԹական, և գաղափարական, հոգևոր և մարմնաւոր տգէտ և գիտուն—և այլն. նոցա մէջ բոլորը կան և կը լինին — սա վճռեալ է—բազմակողմանիութիւն է։ Կառավարիչն էլ այս խառնուրդի մէջ իրաւատէր է, նա իր աշխատանաց վարձը պիտի զանէ. պղտոր ջրում ձուկ „բռնելը հեշտ է։

—

—Ի՞նչ պիտի որսամ, ես այս գործարանում, մտածում է զօրօրինակ մի գլուխը. ինքս անշնորհք եմ. բայց բարեկամս կամ ազգականս չնորհալի է Թէև մեքենագործ չէ. նա կարող է գլխաւոր գործավար լինել և մօտ 2000 ռ. ստանալ. ինչ մի դժուար բան է. նա իրա փորձերը կանէ, ուսանողներն էլ կը բանեն ու աշակերտներն կը սովորեցնեն իրանց փեշակը, գործարանը կարգին կը կառավարվի. — Այսպէս և եղաւ։ Հայոց հիմի գործերն ձեռնամուխ լինենք։

—Դու պ. Հասարակլուխ — խօսքերս հօ մէկ է, դու ինձ կը գովես, ես քո խելքին կը զարմանամ. մեր մահտեսին էլ (կառավարիչներից մէկը երկար մօրուքով, ճաղատ գլխով, կողոլված մինչ լայն ապայում, տէրողորմեան մինչ ձեռքին անդադար սատանին անիծում ու Աստծուն օրհնում մարդոց առաջին) — կայ ու կայ. Նա էլ անխելք է, գուզուկ կը տանք, կը բղաւի. մի քանիսին էլ կը խաբենք, նոքա հօ գործին տեղեակ չեն — բազմութիւնը կը կազմուի, բարեկամիս բանն էլ կը չինուի

Հայոց հիմի սկսենք գործել ։

—Հին գործավարը Թոյլ է, նա եւրոպական մեքենայագործութեան անտեղեակ է, զօռը ընկաւ, նա անկարգ է ա ղ օ Թ ա ս է ր կրօնական է, նիւԹապաշտ գործնական չէ. բայց սա յայտնի է, Թէ որքան վնասակար է։ Ընկաւ գործարանի մէջ չփոԹ ու ղալմաղալ, ծեծ ու դուրս ու դմփոց, երկպառակութիւն և խառնակութիւն։ Չէ որ ասած է. բաժանեա, զի տիրեսցես, պղտոր ջրումը ձուկ կը բռնես — զուցէ երեսից էլ մուր քսես — բայց ինչ. սեւն մուրը ինչ կանէ։ Այսպէս ամեն բան պղտորվեցաւ. կարգուեցաւ ու սարքվեցաւ, գիտնական կառավարիչը ձեռն սուչեց բռնեց, միայն սա խելօք դուրս սրքվեցաւ, որսորդն էլ խայտառակվեցաւ։ Բայց աներեսին ինչ — Թուք ու մուր — Աստուծոյ անձրև է։

—

—Սատանի ոտը չը կոտրուի, որտեղից որտեղ այս անյաջող ժամանակին Եւրոպայից յանկարծ եկաւ գերմանական մի մեքենագործ երիտասարդ ու ՟յպլեց, ուր գործարանն էր, խեղճ որսորդ կառավարչի տանը քանդեց։

—Ահա ես էլ ձեր ուզածը, ինչ կ՚ասէք. խօսք ունիք, պարոններ։

—Ի՞նչ չարժ. լեզուները պապանձվեցան։

—

—Ոչինչ, մտածեց փիլիսոփայ Մեֆիստոֆէլ կառավարիչը, առ ժամանակ համբերենք, հալբաԹ սրան էլ մի բան կանենք. ես հօ դնջանալու չեմ, մինչև իմ նպատակին չը հասնեմ, մինչեւ չատ. ամեն միջոց սրբւում է նպատակով։

—Պ. հասարակլուխ, Գուղզուկ ու տակի մասխարէք, չարա չը կայ, պիտի համաձայնէք, մինչև էլի նոր սարքի ոստոյն (արքաբուղա) սրան էլ կը սարքենք։ Ասած և վերջացած է։

—Համեցէք պարոն մեքենագործ. մենք է ձեզ էինք սպասում, մեր ուզածն էլ դուք էք, մենք հոգնով յօժար ենք, կը պաշտենք ու կը սիրենք գիտութիւն, կը պաշտպանենք նոր Թարմ ոյժեր և երիտասարդութիւն —բայց այդ անիծած — կղերական մեղուականները վասնդաւոր են. հալածող են։

Ինչ եղեց Մեղուականները լռեցին։ Թարմ ոյժ ու գիտութիւն պաշտպանողները առօք փառօք նոր մեքենագործին գործարան մտցրին և այն նրան յանձնեցին, ուրախութեամբ էլ տաղցին. «Մենք ձեզ հաւատում ենք, ամեն բան ձեզ ենք յանձնում, ոչինչ չենք խառնվիլ (միայն կը խառնենք)։

—Սկսաւ բարեկարգութիւն — ուստաները լաւ բանեցին, մեքենաները կարգի ընկան, ամենայն ինչ խաղաղեցաւ (կարծես), բայց միայն մէկի սիրտը խռովեալ է, անհանգիստ, բարի նպատակը անկատար մնացած, նոր գործավարն էլ կրօնական է, ուստա և մշակները մինչ աղօԹում են — այդ անտանելի է։

—

Անցաւ միջոց, հասաւ ժամանակը, հերիք է. արդէն քանի ամիս է գործարանը խաղաղ է. այդ լաւ չէ. Ջուրը որ կանգնած է կը հոտի։ Գիտնական կառավարիչ պ. Մեֆիստոֆէլը այսպէս մտածեց և Հասարակլուխին իւր մօտ հրաւիրեց։

—Պ. Հասարակլուխ, ինչ պիտի անենք այս մեր գործարանի հետ, գործավարի հարցը միԹէ այսպէս պիտի մնայ։ Դու խօ խելօք մարդ ես, ինչ ես մտածում։

—Ի՞նչ պիտի մտածեմ, ինչ որ դու. մտածեն էլ հօ ճիտնուր չէ որ ածեմ։

—Ի՞նչ ես կարծում, ինչպէս պէտք է կարգենք ։

—Ի՞նչ պիտի կարծեմ, կարծիքն էլ քոնն է. այդ էլ գինի չէ, որ ես կոնծեմ։

—Ես ու դու մէկ ենք, մի խելք, մի հոգի. խելք խելքի կըտանք, հալբաԹ մի բան կ՚անենք. մեր պապերն է, մենք ազգից ընտրած ենք, մեր իրաւունքն է անել, ինչ ուզենք, չատ լինի պիտի խայտառակվենք. դա հօ մերն է ու մերը, ինչ պիտի պակասի մեզ դրանով։

—Գիտես, բարեկամ. գործի մէջ կամքի հաստատութիւնը (կամ հաստատակամութիւնն ու կամակորութիւնը) մեծ բան է. նա ամեն բան կարող է. պէտք է միայն աներես լինել։

—Գիտեմ գիտեմ, ինչ չեմ գիտի, ողջ կենքս էսէնից չեմ անցկացրել, դա փորձած միջոց է. ինչ օգուտ գաղափարականից։

—Ձեռդ տուր, ուրեմն գործը սկսենք. ժամանակ է, գործարանը մեզ է։

Սկսենք խառնել։

—Բայց գիտես, սիրելի Հասարակլուխ ինչ կայ. գուղզուկն ու միկիլները ոչինչ. նոքա չատ չեն հետաքրքրւում, նոքա կուգան մեր ետևից — բայց այն Մահտեսին ինչ որ է, կարծես տուր յետ է խփում. բայց նա չատ հարկաւոր է, որովհետև չատ չնորհալի է խառնելում, ինչն էլ աներես. Նա լաւ խրատտու կը լինի, Թէ կառավարիչներին, Թէ ուստաներին և Թէ մշակ աշակերտաց համար, նա մեր ամենալաւ գործիքն է. Նրան պիտի կապենք։

—Լաւ ես ասում, պ. Մեֆիստոֆէլ, հարկաւոր է և դա չատ հեշտ է, քաղցած Մահտեսի է. փող է հարկաւոր. Նա ճարտար մարդ է. մեր գործարանում էլ ով ասես կայ. կասենք քեզ սոյա վերայ հսկող կը նշանակենք, որ նոցա բարքերն ու վարքերն հսկես. Նոցա ուղիղ ճանապարհի կանդրաւենես, որ կեանքի մարդիկ լինեն — դորա համար էլ քեզ 6 կամ 7 հարիւր մանէԹ ռոճիկ կը նշանակենք։

—Հա, լաւ ասացիր Հասարակլուխ, նա կը խառնուի ու մեզ համար ամեն բան կանի, — ես գիտեմ, որ միւս կառավարիչները չեն համաձայնիլ ու բան չի դուրս գալ։

—Խոստացան. դաշն կռեցաւ, Մահտեսին էլ կապուեցաւ։

Երբ ամեն բան սարքուեցաւ ու կարգուեցաւ, յայտնի բան է, մեքենան էլ չարժուեցաւ։

Խմբիկը կազմուեցաւ, գիտես ընԹերցող, գործարանի լաւութեան համար, նրան խառնելու համար, որ չը հոտի և պ. գիտնական Մեֆիստոֆելը սանձնարանից.

Պարոն Հասարակլուխ՝ պարագլուխ, պ. Մահտեսի և սիրելի եղբարք. գիտէք մենք ժողովրդից ընտրած ենք գործարանի համար, մենք իրաւունք ունենք նորա մէջ գործելու, ինչ որ ուզում ենք, պէտք է աշխատենք նորան բազմակողմանի անել, պէտք է նորա մէջ ժամանակին յարմար՝ ամենատեսակ մարդիկ ապրանքներ պատրաստել, դարս այդ է պահանջում, վերացական և գաղափարական դարը անցել է, ներկայն նիւԹական դար է. բայց ես իբրև ծանօԹ մարդկութեան այս վիճակին տեսնում եմ, որ մեր ներկայ գործավարը, ամենեւին համապատասխան չէ մեր նպատակներին. Նա աղօԹասէր է, նա չը գիտէ ինչպէս զանել սարքել — ի վերջոյ ասեմ ձեզ նա անտանելի է, որովհետև կարծես չահական չէ այդ արդէն մեզ բաւական է։ Պէտք է մի կերպով հեռացնել նրան, մանաւանդ վասնզի աւր է, որովհետև կարող է մեր պիտութիւնը լաւ հանդէս բերել, մեր միակ զէնքը մարդոց աչքում Թող փչելու, ջախջախել և մեր չահերի վնասել։

—Բայց ինչպէս պէտք է ձեռնամուխ լինենք

պատակ յարմարութիւններ կան այդ յարաբերութեանց թեթեւութեան համար, այնտեղ ի հարկէ պէտք է սպասել, որ ազգերի մէջ պատուաստելի բարոյական և ընդհանրութեան կապը աւելի պէտք է ամուր լինի և արդիւնաւոր:

Այդ յարմարութիւններն են ճանապարհների կատարելութիւններն և թղթակցութեան արժանաւորութիւնն: Ի՞նչ տեսակ են մեզ մօտ ճանապարհների ղըրութիւնն և փոստայի երթեւեկութիւնը վերաբերութեամբ Անդրկովկասի հինգ նահանգների: Առնենք Թիֆլիսը, որ համարւում է կովկասի կենդրոն թէ բարոյական և թէ առեւտրական յարաբերութեանց: Թիֆլիսից, բացի կիւրակի, ամեն օր փոստ է գնում Ռուսաստան, իսկ Անդրկովկասի նահանգների զանազան քաղաքները շաբաթուայ մէջ 1 կամ 2 անգամ: Թիֆլիսից ամենահեռաւոր տեղ՝ Բագու ճանապարհների անյարմարութեանց պատճառաւ, նամակը հասնում է հինգերորդ օրը: Այժմ, երբ Թիֆլիսի մէջ կան զանազան բանկաներ, որ ունին մեծ յարաբերութիւններ Անդրկովկասի ամենայն քաղաքի բնակիչների հետ, երեւակայեցէք թէ ինչ տեսակ անյարմարութիւնների պէտք է տանեն նոքա թէ փոստայի այդպէս ուշ ուշ գնալ գալու և թէ երկար ժամանակ երթեւեկութեան տեւելու պատճառաւ:

Միւս յարմարութիւն ներկայացնում է փոստայի ծախսի արժանաւորութիւնն և այս հանգամանքը պակաս չէ ներգործում ժողովրդի միմեանց հետ յարաբերութիւն ունենալու վերայ: Դժուար չէ դուրս բերել այստեղից, որ թեթեւացնելով և արժան նշանակելով փոստայի ծախսը, մենք զօրանում միջոց կտանք ժողովրդի ամենայն դասակարգի անձանց հաղորդակցութիւն ունենալու միւս երկրի ժողովուրդի հետ և պահպանելու նոցա մէջ բարոյական կապ և մտաւոր կեանք:

Փոստայից և հեռագիրներից ստացած եկամուտքը, ինչպէս յայտնի է, ի վաղուց ամենայն տեղ սեպհականացրել է իւրեան տէրութիւնը: Տէրութիւնը յանձն է առել իւր վերայ յայտնի տուրքով հասցնել տեղ նամակներ և հեռագրեր, միեւնոյն ժամանակ յանձն առնելով նոցա ապահով և ժամանակին հասցնելու պարտականութիւնը: Այդ հաղորդակցութեան հետ, ինչպէս վերեւ էլ յիշեցինք, կապուած են այնքան բարոյական և նիւթական օգուտներ, որ անկասկած տէրութեան հոգս պէտք է լինի աւելի զօրելու ընդհանրութեան այդ օգուտներին:

Եւ ահա այժմ Ռուսաց կառավարութիւնը քաջ ճանաչելով փոստայի և հեռագրական թէլի միջնորդութեամբ յարաբերութեանց այդ օգուտն, անցեալ ապրիլի վերջերում կայացրեց մի կարեւոր կարգադրութիւն վերաբերեալ այդ մասերին: 1868 թ. արդէն համաձայն կայսերութեան մէջ գործ դրած փոստայի կանոնադրութեան կարգը թղթակցութեանց մասին սկսաւ ենթարկուել փոփոխութեանց և այդ թուից սկսան ամենայն ջանք թափել անելու նորա մէջ յայտնի բարեկարգութիւններ: Փոստայի յեղափոխութեան գլխաւոր նպատակն էր անել զանազան թեթեւութիւններ և հեշտացնել թղթակցութիւնքը: Այս սահմանի մէջ արած փոքր համեմատ կառավարութեան, որ անելով այդպիսի մի թեթեւութիւն ներքին և արտաքին թղթակցութեանց կարգի մէջ, նորանով ոչ թէ վնաս կարող է լինել տէրութեան, այլ թէ աւելանում է նորա եկամուտքը: Ահա այս գաղափարի վերայ է հիմնուած անցեալ ապրիլի վերջերում կայացած նոր կարգադրութիւնը:

Այս նոր փոփոխութիւնը պէտք է բռնկուի գործ դնելու առաջիկայ յունիսի 19-ին և սա հիմնուած է անցեալ տարուայ սեպտեմբերի 27-ին Բեռնում կայացած միջազգային դաշնադրութեան վերայ: Այդ օրից համարեա թէ բոլոր Եւրոպայում, Հիւսիսային Ամերիկայում, Ասիայի և Աֆրիկայի մեծ մասում կը լինի միատեսակ գին և կանոններ թղթակցութեանց ստանալու և ուղարկելու համար: Ռուսաստանի այս նոր կարգը այն օգուտն է բերելու, որ կպակասի ծանրութեան տուրքը և կվերանայ նամակի կամ փոքր յարաբերութիւն ստանալու համար դրած երեք կոպեկանոց և երկու կոպեկանոց տուրքը: Փոխանակ 10 կ. լոտի համար, կվերցնեն հասարակ նամակից 8 կ: Սորան համեմատ կպակասի բաց և բանդերօլով նամակաց գինը:

Հեռագրական մասում արած բարեկարգութիւնները մայիսի 1-ից արդէն մտցնուած են Մոսկվայում և Պետերբուրգում: Այդ փոխել են միայն անդորրագրի ձեւի պատասխանական հեռագրաթղթերի, որոնց գինը վաղօրօք արդէն վճարած է: Անդորրագրի վերայ կայ առանձին տեղ, ուր պատասխանողը պէտք գրէ իւր պատասխանը հեռագրաթղթի վերայ և ապա ներկայացնէ հեռագրական իշխանի վարչութեան:

Այսպէս ուրեմն այս երկու մասերի մէջ արած նոր կարգադրութիւնները հայում են դէպի ժողովրդի յարմարութիւնները հեշտ և արժան գնով ունենալու իւրեանց մէջ հաղորդակցութիւնները:

Տացէ Աստուած, որ այս նոր կարգադրութեան հետ մեր կովկասի փոստայի վարչութիւնը փոխէ միեւնոյն ժամանակ և զանազան քաղաքներ փոստայի երթեւեկութեան կարգը: Փոխանակ շաբաթ մէկ կամ երկու անգամ ուղարկելու, կարգադրէ ուղարկել աւելի անգամ, որով մեծ յարմարութեանց առիթ կտար թէ առեւտրական և թէ այլ մասերին:

—

—Պ. Բոյաճի Ցովակիմ Պաղպատեանն հաղորդում է մեզ Աղէքսանդրապօլից, որ դեռ նախապաշարմունքները շատ զօրեղ են այնտեղ— որ նորերումս երեւացել են այնտեղ մի քանի խաբեբայ Պարսիկներ, որոնք հաւատացրել են, որ իրանք կարող են կուրացած աչքերը բանալ: Դիւրահաւատ ժողովուրդը հաւատացել է և շատերը մինչեւ անգամ Ախալքալակից եկել են նոցա մօտ բժշկուելու: Խաբեբաները առաջուց փողերն առնելով գաղտնի փախել են Աղէքսանդրապօլից:

—

Նոյն պարոնը հաղորդում է, որ Շիրակում անձրեւները սկսել են և հացը օրից օր արժանանում է. և շատ հայ ունեցող պարոնների վերայ նկատելի է տրտմութիւնը:

—

Ախալքալաքից մեզ հաղորդումն հետեւեալը. Այստեղ անձրեւներ շատ են գալիս, գրեթէ ամբողջ մայիսը անձրեւներով անցկացաւ, չը նայելով որ ապրիլի 20-ից 23ը ձեռ ձիւն էր գալի և դորա պատճառաւ ցանքը լաւ չեղաւ, սակայն պարձեալ արտերի բոյսերը վատ չեն:

—

Մայիսի 30-ին Միխայլովսկի կամուրջի մօտ եղած պ. Զուբալովի նոր շինութեան մէջ հըրդեհ եղաւ: Այրուեցաւ երկու խանութ:

—

Ամսոյս 1-ին մի մարդ դաշոյնով սպանեց մի Մալականի կնոջ, կալկնւում Պետերբուրգ մնացել է, մեռել պրն նախանձն են ասում:

—

Երէկ ամսոյս 8-ին Շմինդիսի Սբ. Աստուածածնի տօնն է: Այս ուխտատեղւոյ արդիւնքը պատկանում է Ներսիսեան Հոգեւոր Դպրոցի: Պարտք ենք համարում յայտնելու, որ այդ ուխտատեղին բաւական բարեկարգուել է եւ արդիւնաւոր եղել շնորհիւ նորա նոր երեցփոխան մեծ. պարոն Պղատոն Գուլիլիֆելկեանցի ջերմեռանդութեան:

—

Մի հոգաբարձուի սխրագործութիւններից մինն էլ իմացէք: Մի անձն պատահելով արժ. հոգաբարձուին ասում է. «Դըպրոցում աշակերտները ծեծվում են և անկարգութիւն անում. դուք այստեղ ինչ էք շինում»: Ուսումնարանի բարօրութեան և խաղաղութեան մասին հոգացող հոգաբարձուն պատասխանում է. «այդ դեռ քիչ է»: Նրեւ դորանից աւելի է եղել պատրաստած......

—

ՑԱՐԳՈՑ ԽՄԲԱԳԻՐ

Պատուական „Մեղուի" № 20-ի մէջ տպած էր մի լուր Ներսիսեան դպրոցի մի քահանայ հոգաբարձուի անվայել վարմանց մասին, որով վրդովվել է դպրոցի խաղաղութիւնը: Այդ տեսակ ամբաստանութիւնք մի քահանայ հոգաբարձուի սխրագործութեանց վերաբերութեամբ առաջին անգամ չէ, որ տպվում են „Մեղուի" մէջ: Ներսիսեան դպրոցում երկու քահանայ հոգաբարձուք կան՝ ես և պատուարժան Մուշեղ Տէր Ղեւոնդեանցը: Ես իմ կողմանէ պարտք եմ համարում յայտնել հրապարակաւ, որ այդպիսի սխրագործութեանց մասնակից եղած չեմ երբէք:

Ընդունեցէք և այլն

Գ. երէց Խարաղեանց.

1875 ի. յունիսի 1 ին.

—

Այս նամակի առթիւ խմբագրութիւնս մեծ յօժարութեամբ յայտնում է, որ երբէք արժանապատիւ Գեւոնդ Տէր վերայ ամբաստանութիւնք արած չէ, քաջ գիտենալով նորա անշահասէր, եռանդուն և անկեղծ գործունէութիւնը Ներսիսեան Դպրոցի վերաբերութեամբ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

Մայիսի 29-ին եղաւ սահմանադրական նոր մանուածողի առաջին նիստն, ուր ներկայ էին նախագահ—նախարար Բիւֆէն և արդարութեան նախարար Դիւֆորը: Երկու նախարարներն ևս ամենաճշտական կերպով յայտնեցին իւրեանց միտքը որեւէց փոփոխութեան դէմ օրինաց նախագծի մէջ սիստական իշխանութեանց յարաբերութեանց վերաբերութեամբ: Նոքա յայտնեցին որ հարկաւոր է կազմել զօրեղ և հաստատ կառավարութիւն, որ իւր իշխանութեամբն և ազդեցութեամբը կարողանայ ապահովել տէրութեան կարգը, խաղաղութիւնն և ապահովութիւնը: Նոքա յայտնեցին որ ընդդէմ են ձախակողմեանց առաջարկած սկզբունքին, որ Ազգային ժողովը անփոխարինելի լինի: Բիւֆէն իւր կողմից հասկացրեց մասնաժողովին, որ կառավարութիւնը մտադիր է հաստատութեամբ պնդել, որ սահմանադրական օրէնքների ընդարձակվելով ոչինչ վնաս չը հասցնվի գործադրական իշխանութեան իրաւունքներին և արտօնութիւններին: Միայն մի հարցի վերաբերութեամբ՝ այն է պատերազմ յայտնելու իրաւունքի մասին, նախարարները պատրաստ են անել ամեն զիջողութիւն, ինչոր կը պահանջէ մասնաժողովը, բայց այդ մասին ևս մի բան պէտք էր նկատի ունենալ, որ այդ հարցում գլխաւոր նշանակութիւն ունի նախարարների պատասխանատուութիւնը:

ԱՆԳԼԻԱ

Արտաքին գործոց նախարար կոմս Դերբին լորդերի նստում մայիսի 31-ին պատասխանելով կոմս Րոսսէլին, հրաժարվեցաւ ներկայացնելու պարլամենտին այն գրագրութիւնքը, որ նոր տարուց Անգլիան ունեցել է Ֆրանսիայի, Գերմանիայի, Ռուսիայի, Իտալիայի, Բէլգիայի, Հոլլանդիայի, Սպանիայի և Պորտուգալիայի հետ խաղաղութիւնը պահպանելու վերաբերութեամբ, որովհետեւ նախարարի ասելով այդ գրագրութիւնքը պարունակում են իւրեանց մէջ մեծ մասամբ ուրիշ տէրութեանց անպաշտօնական հաղորդակցութիւնք: Կոմս Դերբին յարակցեց, որ սորանից մի քանի շաբաթ առաջ Բերլինի բարձրագիր անձինքը յայտնեցին թէ Ֆրանսիական զօրքը դարձել է Գերմանիայի համար վտանգի աղբիւր, թէ նորա բազմացնելը ցոյց է տալի պատերազմ յայտնելու դիտաւորութիւն և մինչեւ անգամ ասած էր՝ եթէ այդպիսի դիտաւորութիւն լինէր իսկապէս, այն ժամանակը Գերմանիան ստիպված կը լինէր առաջին հարուածը տալու իւր ապահովութեան համար: Կոմս Դերբիի ասելով նոյն խօսքերը կրկնեց Լոնդոնում Գերմանական դեսպանը: Ֆրանսիայի կառավարութիւնը անյապաղ հերքեց իւր կողմից պատերազմ սկսելու կասկածանքները: Կոմս Դերբին այդ հերքումը ընդունեց հաւատարմութեամբ: Ֆրանսիան Գերմանիայի երկիւղը համարում է նորա կողմից առիթ պատերազմ սկսելու: Անգլիայի կառավարութիւնը համարեց որ երկու կողմից ևս արտայայտած երկիւղը փարատելը կարող է շատ բարի հետեւանք ունենալ:

այդ գործին, երբ մենք իրանքս ենք նրան հանդէս դուրս բերել, վկայել նորա համար. ասաց Հաստապլուխը: Ի՞նչ կասեն մեր ընկեր կառավարիչները, որոնք նորա կողմն են:

—Այդ Չինջին (չի՛նչին) բաներ են, կասենք սըխալուել ենք — միթէ մարդս սխալական չէ— ինչ նոր բան է մեր թքածը յետ լզելն: Շատ լինի լրագիրները մի քանի անգամ պիտի սեղմեն. մենք էլ սուտ արհամարհանքով կը պատասխանենք, մի քանի էլ յիշոցներ կը տանք, պրծաւ գնաց. մենք պատասխանատու չենք ոչոքին. ով ինչ ուզէ թող հաչի, այնքան որ մեր գործը յաջի: Կ'ասենք տարեկան փորձը ցոյց է տալիս, որ նա անընդունակ է (ով պիտի հետազօտի, թէ ամեն անգամ տակ քար ենք դրել և ձեռքերն ու ոտները կապել): Ի վերջոյ այդ մեր գործն է. ես իմ գիտութեամբ և Մահտեսին իւր պղինձութեամբ, ես հրապարակներում ու տներում և նա իւր իրաւամբ եկեղեցու բակում իր դրան. ամեն բան կը կարգենք ու կը սարքենք: Գործարանում հօ միայն մենք չենք. ասենք, մեր էհամբարը կորցրել ենք ամենուրեք. բայց հօ այնտեղ կան թեթեւամիտ ուստաներ էլ մի քանի, իսկ ծոյլ մշակ աշակերտները դուքս փափուկ մոմ են — ինչ կարելի չէ նրանցից անել — այդ միջոցները մենք գիտենք. իսկ դու Հաստապլուխ, թողէն փախածների պարապլուխ, հաւաքիր քո ծանօթ դատարկաշրջիկ, չալաւոտն ու անգործ բարեկամներդ, նրանց ձեռքով հոգմ ինչ որ կարող ես. գիտես այդպիսի պատուաւոր գործի համար նոքա շատ պիտանեցու են. ասմ ազգի համար է. նոքա ազգասէր են: Կամ գիտես ինչպէս պիտի խօսես, դու հօ ճարտար ես. միթօմթէքսարումն ես խօսում — ասաց ու ծանրութեամբ ակնոցները ղրտելով ու ոտները վերվեր քաշելով նստեց իւր տեղը պ. Մեֆիստոֆիլը:

—Լաւ, լաւ, պատասխանեց Հաստապլուխը, այդ գիտութեան գործ է, դու գիտես, ես հօ քեզնից բաժանվող չեմ — ես իմ կըռվպատրաստ եմ քեզ օգնելու — իսկ սոքա մեր բարեկամներն են. հալքաթ իրանց ձայնը չեն խընայի: Ուրեմն......

—

Անցաւ ժամանակ ինչ—սկսաւ խուլ դժգոհութիւն երեւիլ մի քանի ուստաների մէջ. գրախօսութիւնք—ստախօսութիւնք, անախորժ վէճեր, անհիմն զանգատներ — գործարանի բանուորներն էլ ոմանք սկսան փիլիսոփայութիւն անել, դատողութիւններ յայտնել վարչութեան մասին— միքնիան սկսաւ չարժել:

—

Պ. Մեֆիստոֆիլի տանը այն միջոցի ամեն երեկոյ թէյը պատրաստ էր ու ժողոված անկիրթ և մանուկ գործաւորները օգուտ էին քաղում նորա գիտական խրատներից և խորհուրդներից. մէկին Գերմանիա էր խրկում փիլսակ սովորելու լոկ խօսքով, միւսին փող էր տալիս իւր պիտոյքը հոգալու և իւր ընկերին կոչատելու, որ նա էլ ուղիղ ճանապարհի վերայ կանգնէ վրդովէ գործարանի խաղաղութիւնը, դժգոհութիւն յայտնէ գործավարի դէմ և ուստաներին չհաւանէ: Գործարանը ամենքի համար է, ասում էր նա, նորա մէջ գործողները պէտք է կառավարեն այն, նոքա պիտի դատեն գործավարին էլ, ուստաներուն էլ: Ներկայ դարս ազատութեան դար է. Եւրոպայում ամեն տեղ այսպէս է. գործարանաց բանուորները միշտ խումբ կազմում և գործարանատիրոջ հաշ տալիս, իրանց չահը պահպանում: Այսպիսի իմաստուն և խոհեմ խրատներ և դասեր էին դուրս գալիս պ. գիտական Մեֆիստոֆիլի գլխից. մանուկներն էլ ոգեւորած և ապահով գիտական և մեծատուն պարոնների պաշտպանութեան վստահ ու համարձակ դառնում էին, որը գործարան և որը տուն:

—

Հաստապլուխն էլ իւր կողմից հաւաքեց իրան ծանօթ չըջմոլիկներ, որոնք գիշեր ու ցերեկ պարապ ու սարսափ բուլվարներն ու այգիների ծառուղիները չափում, իբրեւ երիտասարդներին առաքինութեան ճանապարհները քարոզում, ինչպէս Սոկրատէս:

—Դաւիթ, գիտես ինչ կայ. քեզ հօ այտնի է, թէ ինչպէս ես ազգի համա զլուխս յետ դըրած ունիմ:

—Ո՛նց չէ, ո՛նց չէ, լաւ գիտեմ:

—Գիտես ինչ կայ. էս մեր գործարանի գործավարը ինչոր որ է, աչքումս դուրս չէ գալի. մի օյին ենք ուզում գլխին բերել ու իրան իրան փախցնել: Դու հօ դոչաղ ես, ինձ էս գործում պիտի օգնես: Դու որ գիմնազիստներին տանեսվրայ ես անում. մեր գործարանի աշակերտները ինչ են. մի լաւ սրանց էլ գլխըդաւ հօ գիտես. ազատութիւն է ասա, հիմի ամեն տեղ բանուորներ են կարգադրում ամեն բան գործարաններում: Ի՞նչ են քնի, ամեն տեղ Եւրոպայում նոքա զալմաղալ են հանում. դուք էլ մի բան սարքեցէք: Գիտես հօ թամբալը ու չիմարներ էլ շատ են լինում բանուորների մէջ. սրանց դամարը քաշել դու լաւ գիտես. քեզ էլ մի լաւ Չերքէզի չուխայ կուլի:

—Էլ ես գիտեմ, բրձա ջան, մնացածը իմ գործս է. իմ պարապմունքս ու գործս էլ ինչ է, որ միամիտներուն խելքից չը հանեմ ու չը գժուեցնեմ. ասաց Դաւիթն ու գնաց:

—

...չ պակաս արդիւնաւոր էին և պ. Մահտեսու խրատներն ու քարոզները եկեղեցու բակում: Սոքա վերաբերում էին հեզութեան, խոնարհութեան, հնազանդութեան և բարեպաշտութեան:

—Խոստովանիմ և հաւատամ, որդիք, ես գիտեմ, որ դուք նեղացած կը լինիք, որը ծոյլ է որը թոյլ—դա սովորական բան է. վնաս չունի, Տէրտէրը թողութիւն կը շնորհէ: Իրաւ է քրիստոս հրամայում է հեզ և խոնարհ լինել. բայց չափազանց խոնարհութիւնն էլ իշխ մարտիրոսութիւն է, որդիք. տեսէք՝ նոյն Քրիստոսը ասում է, Եղերուք խորագէտ իբրեւ զօձ. երբեմն օձութիւնն էլ հարկաւոր է:

Իրաւ է. երախտագիտութիւնը սլարտք է. բայց երբեմն ապերախտութիւնն էլ մեծամեծ գործեր են տեսնում, դուք հօ պատմութիւնից գիտէք թէ խորամանկութեամբ որպիսի գործեր են կատարվել: Սուտը ինչը վատ է. բայց բարի նպատակի համար սուտ խօսելը վնաս չունի. դորա թողութիւնը հեշտ է. նոյնպէս տէրտէրը կը շնորհէ: Ցայտնեցէք դժգոհութիւն, անբաւականութիւն գործարանի վարչութեան դէմ— միայն խմբովին. որովհետեւ եթէ շատ կը լինիք, կը կատարեն ձեր ամեն պահանջները—գրած է. ձայն բազմութեան ձայն Աստուծոյ: Դուք վարդանի զաւակներ էք.—դուք պիտի նահատակվիք.—գործեցէք ձեռնից, իբրեւ ոչոքից բան չէք լսել. գիտէք խոստովանանք յայտնելը աններելի մեղք է: Եթէ գործավարը ձեր աշխատանքը պահանջէ ձեր վարձը հատուցանելու համար. ոչինչ ցոյց մի տաէք. պատասխան մի տաք. հարցմունքին պատասխան չտալը լաւ բան է. տեսէք սիրելիք Քրիստոս էլ կայիափային ոչինչ պատասխան չէր տալիս: Գնէհ գնացէք, հայր ձեզ տեսնեմ—որդիք Հայկայ և Վարդանայ. Օրհնեալ լինիք. Գնացէք այստեղից և քարոզեցէք, ձեր ընկեր բանուորներուն էլ խռովեցէք. ով չի լսել ծեծեցէք ու ջարդեցէք:

—

Անցաւ միջոց բանուորներն էլ գործով չեն պարապում այլ քարոզութեամբ:

Գործարանի կառավարչների խորհրդարանի դռները սկսան բացվել, խնդիրները եռեւ եռեւ թափվեցան, բոլորն էլ միակերպ և մի ուղղութեամբ: Առաջ մէկ ուստա, յետոյ միւսը, յետոյ բանուորները խմբովին և ապա մի քանի կառավարիչներ զանգատներ նրա բերին:

Կառավարիչների ժողով կազմուեցաւ (միայն Մեֆիստոֆիլն և Քրիստոսի գերեզման համբուրող Մահտեսին այստեղ չէին):

Ի՞նչ պէտք է անել. կանչում են բանուորներուն:

—Ի՞նչ էք ուզում.

—Ջենք ասիլ.

—Ինչու

—Նոքա այստեղ չեն, ժողովը անկանոն է. (Նոյնն ասում է և մի կառավարիչ)

—Բանուորները չեն ուզում իրանց աշխատանաց պտուղը ցոյց տալ, որ վարձատրվին ըստ արժանւոյն, ինչու. Մահտեսին այդպէս է պատուիրել:

—Կառավարիչները չը գիտեն, ինչ անեն. շշկլվում են թէ որտեղից այս ամենը ծագում. —բայց արկղը շատ հասարակ կերպով էր բացվում: Իրանց մէջից էր ամեն բան:

—

Գործարանի մէջ ծագում են խռովութիւն, անհնազանդութիւն, վրդովմունք ու անկարգութիւն — սա է իսկ յառաջադիմութիւն եւ ազատութիւն:

—

—Եւ ահա բարձր ժայռի գլխին, սեւ դիմակ երեսներին կանգնած են գիտական Մեֆիստոֆիլն, Տէր-ողորմեան ձեռքում Մահտեսին և Հաստապլուխը նոցա կողքին մի բաժակ գինի ձեռքին:

—Մանուկ բանուորները գլորվում են անդունդը. Մեֆիստոֆիլը դամբանական ճառ է կարդում ասելով. «Ննջեցէք դուք յիմարութեան նահատակներ, աշխարհս շատ է տեսել իմ շընորհիւ այդպիսի զոհեր, նպատակս էլ իսկ այդ էր»: Հաստապլուխը մի կողմից դարդակում է բաժակը «Աստուած հոգինիդ լուսաւորէ, ասելով իսկ միւս կողմից Մահտեսին երկայն տէրողորմեան քաշելով մրթմրթում է քթի տակից — «Հոգւոյն հանգուցելոց Քրիստոս......

Քաղցի:

Ռուսիայի կառավարութիւնը հաւատարապէս հարազատութեամբ ցանկանալով խաղաղութեան պահպանութիւնը, գործին նայեց նոյն աչքով: Կայսր Աղէքսանդրի այցելութիւնը Բերլինում, յարմար առիթ տուեց ներկայացումներ անելու: Անգլիական կառավարութիւնը այդ բանում միայն կատարեց իւր պարտքն և հասաւ ցանկալի հետեւանքի առանց որևէ պահանջողութեան, նա յանձն չառաւ ներկայումս և ոչ ապագայումը ոչինչ խոստումներ և ոչինչ պարտաւորութիւններ: Անգլիական ժողովուրդը ցանկանում է հետևել անմիջամտութեան բայց ոչ առանձնութեան քաղաքականութեանը: Սահմանադրութեան նշանակը դէպի օտար անցքերն, անմիջամտութեան նշանակը նախարարի ասելով չէ նշանակում, որ Անգլիայի կառավարութիւնը սահմանափակ է խաղաղութիւնը պահպանելու հարցի վերաբերութեամբ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Կ. Պօլսից գրում են «Голосъ» լրագրին, որ նոր մեծ վեզիրը սկսել է իւր կառավարութիւնը մի այնպիսի գործով, որ միանգամից ստացել է համակրութիւն ինչպէս Տաճիկների, նոյնպէս եւրոպացւոց կողմից և միևնոյն ժամանակ չէր գրգռել Սուլթանի անհաւանութիւնը: Որովհետև նիւթական հարցը այնտեղ առաջնակարգ տեղ է բռնում այժմ, այս պատճառաւ Էսսադ փաշան կազմելով վսկաստար և ուղիղ հաշիւ նիւթական դրութեան, ներմուծելով այնտեղ և սերայի անչափ ծախսերի ցուցակը, եկել է Սուլթանի մօտ, յանձնել է այդ հաշիւը և յետոյ ընկել է նորա ոտքերին և խնդրել է ազատել նորան մեծ վեզիրի պաշտօնից, ասելով թէ նա անկարող է գտնվում կատարել այն դժուար գործը, որ յանձնել է նորան: Սուլթանը շարժուել է, յայտնել է վեզիրին իւր բաւականութիւնը ներկայացրած հաշուի համար և աւելացրել է՝ «Աստուած քեզ թելադրել է քեզ ընտրելու: Ես քեզ բոլորովին հաւատում եմ, գործիր ինչպէս գիտես և յոյս ունեցիր իմ օգնութեան վերայ»:

Մեծ վեզիրի փոփոխութեամբ բոլորովին փոխուել է, արտաքուստ դրան և առհասարակ բոլոր տաճիկների գործունէութեան ձևը: Հպարտութիւն և ինքնահաւանութիւն, որ յատուկ են նուաճողներին, անհետացան Հուսէին-Աւնի փաշայի հետ: Տաճկաց պաշտօնատարները շատ քաղաքավարի դարձան դէպի եւրոպացիք: Հիւպատոսներին յարգ և պատիւ են ցոյց տալիս: Մինչև անգամ մահմետական ամբոխը քաղաքավարութեամբ է վարւում ոչ միայն օտարազգեաց հետ, այլ և առհասարակ քրիստոնեաների հետ: Հպարտութիւն և լրբութիւն, որ այնքան վիրաւորում էին ամենեցուն նախկին վեզիրի ժամանակ, անհետացան նորա հետ և ինչ է աւելի զարմանալին, որ այս փոփոխութիւնը կարծես կատարուեցաւ ինքն իրան: Մի միայն զօրքը փոքր ինչ անբաւական է և նոցա մէջ հասարակ զինուորից սկսեալ մինչև ժեներալը անկեղծութեամբ ափսոսում են Հուսէին-Աւնի փաշային, որ կարողացել էր ստանալ զինուորականների հաւատարմութիւնն և խորին յարգանքը: Հաւատացնում են, որպէս թէ մեծ վեզիրը զարմացած զօրքի այդ դրութեան վերայ մտադիր է գործ դնել ամենայն միջոց առաջն առնելու այն խռովութիւնների, որ մինչև այժմ տրվելում էին ընդունել քրիստոնեաներին տաճկաց զինուորական ծառայութիւն:

—

Լոնդոնում մինչև այժմ չկար արձան կանգնացրած երևելի բանաստեղծ Լորդ Բայրոնին, այժմ նորա 51 տարի մահուց յետոյ այնտեղ կազմուել է յանձնաժողով Դիզրայէլու նախագահութեամբ, որ ստորագրութիւն է բաց արել այդ մտադրութեամբ:

Յանձնաժողովի գործը շատ յաջող է գնում և յոյս ունին կարճ ժամանակում իրագործել այդ մտադրութիւնը:

—

Նոր լուր. Ասում են, թէ մի դպրոցի մի հոգաբարձու հարցաքննութիւնից հրաժարող 4դ. դասատան աշակերտներին՝ յայտնել է. «բոլորդ միւս տարի հինգերորդ դասատանը կը լինիք առանց քննութեան»: Երևի ի վարձատրութիւն նոցա ջերմեռանդ անկարգութեան...

—

Մայիսի 30-ին Հայ դերասանները տուին մի ներկայացումն յօգուտ պ. Ձմշկեանի: Խաղացին երկու վօդեվիլ՝ Անանուն կատակ և Մոլիէրի «Միխիտարած ամուսնութիւնը»: Բայց այս, այգիում կար երաժշտութիւն: Այս անգամ խաղերն ներկայացումն շատ յարմար էին ներկայ շոգ եղանակներին: «Միխիտարած ամուսնութիւնը» շատ յաջող անցաւ մանաւանդ պ. Ձմշկեանը շատ գերազանց էր իւր դերում:

—

Թիֆլիսի քաղաքային խորհուրդը անցեալ մայիսի սկզբներում վարչութեանը 500 ռ. դրամ նշանակեց Միխայլովսկի չօսէն ջրելու համար, որ այդ ճանապարհով մաշտոցից երթևեկող քէֆի համար բնակիչներին ազատէ փոշի կուլ տալուց: Ինչ անել, և ում դիմէ իւր խնդրքով բնակիչների միայնակ դասը, որ միջոց չունի Փայէտօն վարձելու և ծծելու Մուշտայիդի մաքուր օդն և ստիպուած է Աղէքսանդրեան այգին դուրս գալ ճեմելու, որ նորան ևս ազատէն փոշի կուլ տալուց.

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՔ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ախալցխա. պ. Ց. Գեղամեանցին. Խմբագրութիւնս ստացաւ Ձեզանից տասն օրինակ Ձեր „Ջէնիաթ—Դէնիաթ“ հեղինակութեանը:

—

Էջմիածին. Գալիր Ս—նի. Ուղարկեցինք Ձեզ պ. Ց. Գեղամեանցի „Ջէնիաթ—Դէնիաթ“ հեղինակութեան մի օրինակը:

—

Բաքու. Ց. Ի. Պարոն խմբագիրը կասկածում է հեղինակի հոգեկան դրութեան մասին. իսկ մենք պարոն խմբագրի հոգեկան դրութեան նաև խղճմտանքի մասին բոլորովին կասկած չունինք: Այս էլ իմացէք:

Խմբագիր Պ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ

Հրատարակիչ Հ. ԷՆՖԻԱՃԵԱՆՑ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՅՈՒՆԻՍԻ 6-ին

Ոսկին (պօլուիմպերեալ)	5 —	85
Արծաթը (հին մանէթ)	1 —	15
Հին աբասան. (5 հատը)	1 —	5
Փոխանակագիր Պօլսում վճարելիք Օսմանեան լիրա	6 —	50
Փոխանակագիր Պարսկ.	4 —	56
„ „ անգղիական լիրան.	7 —	20
Լատարի բիլեթն առաջին	206 —	„
Սուրճը Մօկկոյի	19 —	10
Լեօնգ. (հասար.)	17 —	60
Մոմը բնաճարպի (ստէար.)	10 —	50
Ճրագուի	4 —	95
Երկաթը ձողաձեւ (բրուսկ)	3 —	30
Տախտ. (լիստով.)	2 —	70
Մեխացուն	3 —	20
Ցինկ	5 —	95
Պղինձը անգղիու	13 —	40
Տեղական	10 —	45
Անագը (կլայեկ)	13 —	40
Անուշադիրը (նիշադ.)	7 —	20
Աղը հասարակ	„ —	75
Պղպեղը	11 —	„
Ալիւրը հասարակ	1 —	10
Պեստովի (ջղալը)	17 —	0
Ախվերդովինը 1,	13 —	„
2,	10 —	20
3,	9 —	40
Բրոդսկի ալիւր	14 —	30
Բրինձը Լենքորանի	2 —	70
Գարին	„ —	65
Սպիրտն 83 աստիճանի	6 —	70
Նաւթը	2 —	50
Լեղակը առաջինը	163 —	„
„ „ Երկրորդն	98 —	„
Օճառ (սապոն)	2 —	80
Իւղը	9 —	90
Ձէթը կտաւատի	4 —	„
Կնճիթը (բունջութի)	6 —	30
Շիրն	2 —	40
Գդտորն	6 —	70
Արճիճն	2 —	70
Մեղրամոմ	24 —	80
Խունկն	8 —	„
Ձաղն	1 —	40
Վերմիշէլ եւ մակ. Ռուս.	6 —	35
Օդեսու	5 —	50
Տեղական	4 —	60
Սանդոյ ապխտակն	4 —	45
Գրեչիշնի	2 —	10
Պերլովի	5 —	20
Կրուպայ Մաննիյ	2 —	80
Կրուպչատկան Ա. Բաբանասովինը եւ ընկ. № 1)	13 —	50
№ 2)	9 —	20
№ 3)	7 —	50
Երկրորդը	197 —	„
Բամբակը Երևանի	4 —	50
Ամերիկ. սերմ.	6 —	50
Տորոնը տեղական	8 —	50
Որդան կարմիր առաջինը	132 —	10
„ „ Երկրորդն	98 —	20
Մետաքսը Նուխու լաւը.	137 —	„
„ „ Խմէքեթու	123 —	„
Բուրդը Թուշու	6 —	70
Թաթարական	3 —	80
Շաքարը ռսի	8 —	40
Արտասահմանեան	7 —	70
Շաքարաւաղը	6 —	85
Ծխախոտը Տրապիզոնեան	15 —	40
Սամսոնը 10-ից	50ը —	„
Կեօրակի 25-ից	75ը —	„
Բօլշայի 14-ից	50ը —	„

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Փոստը

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ, ՍԻԲԻՐ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ բոլոր տեղերը, (բացի Պարսկաստանից և Ասիական-Տաճկաստանից) գնում է ամեն օր բացի կիրակի օրից.

ԵՐԵՒԱՆ	— Երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ.
ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼ	— Չորեքշաբթի և ուրբաթ.
ՆՈՐԲԱՅԱԶԷԹ	— Չորեքշաբթի.
ՓՈԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹ. ՎԵՐԱՅ ԳՏԱՆՎԱԾ ՏԵՂԵՐԸ	— Ամեն օր, բացի կիրակի.
ԶՈՒԳԴԻԴ	— Չորեքշաբթի.
ՕԶՈՒՐԳԷԹ	— Երկուշաբթի և ուրբաթ,
ԱԽԱԼՑԽԱ	— Երկուշաբթի և ուրբաթ,
ԲՈՐԺՈՄ	Երկուշաբթի և ուրբաթ, իսկ մայիսի 1-ից մինչև հոկտեմբերի 15-ը ամեն օր, բացի կիրակի օրից.
ԲԵԼԻ-ԿԼԻՒՉ (Աւլաբար)	— Երկուշաբթի և ուրբաթ.
ԲԱՔՈՒ (Եւլախ-Վեդեոտով Վերայ)	— Երկուշաբթի, հինգշաբթի և ուրբաթ.
ՆՈՒԽԻ, ՑԱՐՍԿԻ-ԿՈԼՈԴՑԻ (Թելավ-Սիղնաղի վերայ) և ԶԱՔԱԹԱԼԱ, ՍՂՆԱԽ, ԹԵԼԱՒ և ԼԱԳՕԴԵԽ.	Երեքշաբթի և շաբաթ.

—

ՓՕԹԻ—ԹԻՖԼԻԶԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

ԹԻՖԼԻԶԻՑ գնում է ճանապարհորդների գնացքը առաւօտեան 8 ժ. 18 ր. և հասնում է ԽԱՇՈՒՐ 1 ժ. 11ր. և ՓՕԹԻ գիշերուայ 11 ժ. 27 ր. խառն գնացքը գնում է՝

ԹԻՖԼԻԶԻՑ երեկոյեան 8 ժ. 17 ր. և հասնում է ԽԱՇՈՒՐ առաւօտեան 4 ժ. 30 ր:

ՓՕԹՈՒՑ գնում է ճանապարհորդների գնացքը առաւօտեան 7 ժ. 38 ր. եւ հասնում ԽԱՇՈՒՐ 5 ժ. 11ր և ԹԻՖԼԻԶ գիշերուայ 10 ժ 49 ր.

—

ԽԱՇՈՒՐԻՑ առաւօտեան 7 ժ. 15 րոպ. և հասնում է ԹԻՖԼԻՍ 3 ժ. 13 ր. ճաշից յետոյ

—

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ (Մուզէում) բաց է Երեքշաբթի, Ուրբաթ և Կիրակի օրերը առաւօտեան 10 ժամից մինչև կէս օրից յետոյ 3 ժամը.

—

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ երթեւեկ հիւանդների համար գտնվում է Սեմինարիայի դիմացը Ց. Զիթախեանի տանը: Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր առաւօտեան 10 ժամից մինչև 12 ժամը:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ

Բացուեցաւ

ՍԱՌԸ ՋՐԻ ԼՈՂԱՐԱՆ (КУПАЛЬНЯ)

Թիֆլիսի ամառային Թատրոնի դիմացը: Կայ սարքած սրբուկարան (դուշ) ամենայն յարմարութեամբ, ըստ Եւրոպական ձևի: Ամեն լողացող ստանում է մաքուր ցամքիչ: Լողարանը կբացվի 1875 Թ. յունիսի 10-ից, առաւօտեան 6 ժամից մինչև երեկոյեան 12 ժամը: Իւրաքանչիւր լողացող վճարում է 10 կոպ: Կը յուսամ, որ լողարանը իւր մաքրութեամբ և ամեն յարմարութեամբ կը գրաւէ հասարակութեան համակրութիւնը:

Մուտքի տոմսակները ծախվում են նոյն իսկ լողարանում:

Յ. Տէր—Յ.

ԴՈՒՐՍ ԵԿԱՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ

(Հրատարակութիւն Ա. Յովհաննիսեանի)

պ. Մ. Մանդինեանի աշխատասիրութիւնը

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՏԱՐԱԿՈՒՍԱՆՔՆԵՐ ՄԵՐ ՄԷՋ:

Գինն է 50 կոպ.

Կարելի է գնել Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառների մօտ:

Օտարաքաղաքացիք կարող են գիմել Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառներին, Հայոց խմբագրութեանց և Առևտրական բանկը պ. Աբգար Յովհաննիսեանին:

Ջիկլին Ժուբան յայտնում է ի գիտութիւն իւր ուսումնարանի աշակերտների և աշակերտուհիների ծնողաց, որ յունիսի 15ից ց15ն օգոստոսի կշարունակվին ուսումնարանական պարապմունքները առանձին պայմաններով, առաւօտեան ժամը 9ից մինչև 12ը:

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԱՑ

Ապրիլի 21-ին 1875 Թ. մինչ փոփոխութիւնը վերցնում է և վճարում է %% հետևեալ քանակութեամբ

Վերցնում է:

1. Փոխատուութիւն տոկոսաբեր Թղթադրամների գրաւականով
ա. Որ վերցնում է Թագաւորական բանկայի բաժանումն 6½%
բ. Որ չէ վերցնում Թագաւորական բանկայի բաժանումն . . . 7½%
2. Առանձին ընթացից հաշուով
ա. Ապահոված տոկոսաբեր Թղթադրամներով 7%
բ. . . . . մուրհակներով . . . 8%
գ. Ապահոված տոկոսաբեր Թղթադրամներով սօլօ—մուրհակների զեղջման համար 7%
3. Մուրհակների զեղջման համար
ա. Մինչև 3 ամիս ժամանակով . 7%
բ. . . . 6 „ „ . . . 7½%
գ. . . . 9 „ „ . . . 8½%
4. Ապրանքների գրաւականով.
ա. Նոցա համար, որ ուղարկելու են ուրիշ քաղաքներ, կամ այնտեղից Թիֆլիս 9%
բ. Ժամանակաւոր վկայագրերի զեղջման համար, որոնք հիմնուած են, առևտրական կապակցութեանց վերայ 8½%
գ. Թիֆլիսի ամբարների մէջ եղածների համար 7%

Վճարում է

1. Աւանդների հասարակ ընթացից հաշուով 5%
2. „ „ ցպահանջ 4%
3. Աւանդների 6 ամիս ժամանակով 5%
4. „ „ 1 տարուց մինչև 2 տարի ժամանակով 6%
5. Երկու տարից աւել ժամանակով բանկայի վարչութեան համաձայնութեամբ.

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը հրապարակաւ յայտնում է, որ իւր ներկայութեամբ առաջիկայ յունիսի 16ին լինելու աճրդախօսութիւն առանց կրկին նաճրդախօսութեան, համաձայն քաղաքային խորհրդի (դումայի) որոշման, Թիֆլիսի փողոցների լապտերների լուսաւորելը անձնատուր տալու համար, երեք տարի ժամանակամիջոցով: Աճրդախօսութիւնը կարող է լինել միայն գամայն բերանացի և կնքած յայտարարութեամբ: Ցանկացողները կարող են տեսնել և կարդալ իւրական պայմանաթուղթը (կոնդիցիան), վարչութեան ատենի մէջ, ամենայն օր առաւօտեան 10 ժամից մինչև 2 ժամը կէսօրից յետոյ. իսկ աճրդին պէտք գան նշանակեալ պայմանաժամին (որոլին):

Պաշտօնակատար քաղաքագլխի

Լ. Էլիզբարեանց

Թիֆլիսի փոխադարձ վարկի ընկերութիւնը ներկայ ապրիլ 26-ից սկսեալ մինչև մինչ փոփոխութիւն կվերցնէ.

1. Առևտրական մուրհակների զեղջման համար . . . .
ա. Մինչև 2 ամիս ժամանակով . 6½
բ. „ 6 „ 7%
2. Ապահոված Սօլօ-մուրհակների զեղջման համար. . . . . ,
ա. Ապրանքով. 6½
բ. Անշարժ կալուածքով 7%
3. Փոխատուութիւն տոկոսաբեր Թղթադրամների գրաւականով
ա. Որ վերցնում է Թագաւորական բանկայի բաժ. 6½
բ. Որ չէ վերցնում Թագ. բանկ. բաժ. 7%
4. Փոխատուութիւն ցպահանջ (an call) 6%
5. Առանձին ընթացից հաշուով
ա. Ապահոված տոկոսաբեր Թղթադրամներով 7%
բ. Անշարժ կալուածքներով 7½
գ. Առևտրական մուրհակներով . . 8%
6. Ժամանակաւոր Թղթերի և կուպոնների (կուպօն) զեղջման համար 7%
7. Յանձնարարութեան (կօմիսիա) համար $1/10$ % մինչև . . . 2%

(*) Բացի սորանից վերցնում է յանձնարարութեան համար ½% մինչև 2%.